

Chapter: 4

Q.1 पुढील बहुपर्यायी प्रश्नांचा दिलेल्या उत्तरांपैकी अचूक पर्याय निवडा

3

- 1 खालीलपैकी कोणता पर्याय सागरी निक्षेपाशी निगडित आहे.
अ. नद्या, हिमनद्या, प्राणी, वनस्पती अवशेष
ब. ज्वालामुखीय राख, भूखंडमंच, प्राणी वनस्पती अवशेष
क. ज्वालामुखीय राख, लाव्हारस, मातीचे सूक्ष्मकण
ड. ज्वालामुखीय राख, सागरी प्राणी – वनस्पतीचे अवशेष, सागरी मैदाने

Ans खालीलपैकी कोणता पर्याय सागरी निक्षेपाशी निगडित आहे. **नद्या, हिमनद्या, प्राणी, वनस्पती अवशेष**

- 2 जमिनीवरील भूपांमप्रमाणेच सागरतळी जलमग्न भूरूपे आढळतात. कारण
अ. पाण्याखाली जमीन आहे.
ब. पाण्याखाली ज्वालामुखी आहेत.
क. जमीन सलग असून तिच्या सखल भागात पाणी आहे.
ड. जमीन सलग असून पाण्याप्रमाणे तिची पातळी सर्वत्र सारखी नाही.

Ans जमिनीवरील भूपांमप्रमाणेच सागरतळी जलमग्न भूरूपे आढळतात. **कारण जमीन सलग असून पाण्याप्रमाणे तिची पातळी सर्वत्र सारखी नाही.**

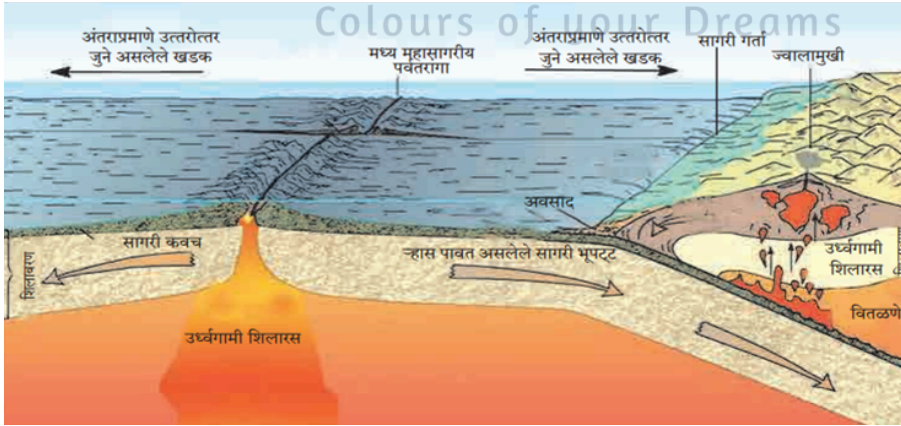
- 3 मानव सागर तळरचनेचा कोणता भाग प्रामुख्याने वापरतो?
अ. भूखंडमंच ब. खंडान्त उतार क. सागरी मैदान ड. सागरी डोह

Ans मानव सागर तळरचनेचा कोणता भाग प्रामुख्याने वापरतो? **भूखंडमंच**

Q.2 नकाशावाचन करून खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

4

1



- i. मादागास्कर आणि श्रीलंका हे सागरतळरचनेच्या कोणत्या भूरूपांशी संबंधित आहे?
- ii. भूरूपे कोणत्या खंडात आहेत?
- iii. आपल्या देशातील कोणते बेट हे जळमग्न पर्वत शिखराचे उदाहरण आहे?
- iv. नकाशाच्या दक्षिण भागात असलेल्या दोन बेटांची नावे लिहा.
- v. अंदमान व निकोबार बेट असलेल्या सागराचे नाव सांगा.
- vi. नकाशात दर्शविलेल्या महासागराचे नाव सांगा.

Ans i. मादागास्कर हे आफ्रिका खंडात तर श्रीलंका हे दक्षिण आशिया खंडात आहे.
ii. मादागास्कर हे आफ्रिका खंडात तर श्रीलंका हे दक्षिण आशिया खंडात आहे.
iii. आपल्या देशातील अंदमान व निकोबार बेट हे जलमग्न पर्वत शिखराचे उदाहरण आहे.
iv. मादागास्कर आणि श्रीलंका
v. बंगालचा उपसागर
vi. हिंदी महासागर

Q.3 भौगोलिक कारणे लिहा.

10

1 सागरतळरचनेचा अभ्यास मानवास उपयुक्त आहे.

- Ans** i. सागरतळामध्ये विविध खनिजे, दगड, अतिसूक्ष्मकण खनिजतेल इ. सापडतात.
ii. त्याचप्रमाणे वनस्पती व प्राणी यांचे अवशेष महासागर तळावर सापडतात.
iii. सागरी जीवसृष्टी, खनिज संपत्ती त्याचप्रमाणे ज्वालामुखी उद्रेकांतील पदार्थ यांचा अभ्यास मानवस उपयुक्त आहे.

2 मानवाकडून सागरात होणारे टाकाऊ पदार्थांचे विसर्जन हे पर्यावरणाच्या दृष्टीने हानिकारक असते.

- Ans** i. शहरातील सांडपाणी, घनकचरा, किरणोत्सर्गी पदार्थ टाकाऊ रसायने, प्लॅस्टिक इत्यादी पदार्थांमुळे जलावरणास धोका निर्माण होतो.
ii. यांमुळे सागरी पाणी प्रदूषण होऊन त्यातील ऑक्सिजनचे प्रमाण कमी होत जाते.
iii. हे पदार्थ सागरी जीवसृष्टी व तेथील पर्यावरणाच्या दृष्टीने हानिकारक असते.

3 भूखंडमंच हे मासेमारीसाठी नंदनवन आहे.

- Ans** i. किनाऱ्यालगत असलेल्या व समुद्रात बुडालेला जमिनीचा भाग म्हणजे भूखंडमंच आहे.
ii. भूखंडमंच हा भाग उथळ असल्याने सूर्यकिरण तळापर्यंत पोहचतात.
iii. तेथे शेवाळ, प्लंबक यांची निर्मिती होते. हे माशांचे खाद्य आहे. पाणी उबदार होते. या पाण्यात माशांचे प्रजनन होते. त्यामुळे या पाण्यात मासे मोठ्या प्रमाणात सापडतात. म्हणून भूखंडमंच हे मासेमारीसाठी नंदनवन आहे.

4 खंडांत उतार ही भूखंडांची सीमारेषा मानतात.

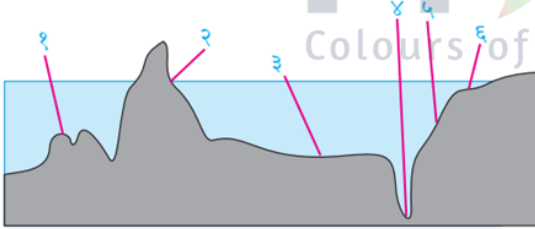
- Ans** i. भूखंडमंचाचा भाग संपल्यावर समुद्रतळाचा उतार तीव्र होत जातो त्यास खंडान्त उतार म्हणतात.
ii. खंडान्त उताराला लागून विस्तीर्ण मैदान असते.
iii. सर्व साधारणतः खंडान्त उताराची अर्धः सीमा ही भूखंडांची सीमा मानली जाते.

5 काही सागरी बेटे ही सागरी पर्वत रांगांची शिखरे असतात.

- Ans** i. सागरतळावरील शेकडो किमी रुंद तर हजारो किमी लांब पर्वतरांगांना जलमग्न पर्वत असे म्हणतात.
ii. जलमग्न पर्वतरांगांच्या शिखरांचे भाग काही ठिकाणी सागरपृष्ठाच्या वर आलेले असतात. त्यांना सागरी बेटे म्हणतात.
iii. काही सागरी उंचवट्यांचे माथे सपाट व विस्तृत असतात. तांना सागरी पठार म्हणतात. म्हणून काही सागरी बेटे ही सागरी पर्वत रांगांची शिखरे असतात.

Q.4 थोडक्यात उत्तरे लिहा.

1 आकृतीत दाखविलेल्या भूरूपांची नावे लिहा.



- i. आकृतीत दाखविलेल्या भूरूपांची नावे लिहा.
ii. सखोल सागरी संशोधनासाठी उपयुक्त भूरूप कोणते आहेत?
iii. कोणती भूरूपे सागरी सीमांचे संरक्षण व नौदलांच्या तळ उभारणीस योग्य आहेत?

Ans 1 - सागरी डोह, 2 - जलमग्न पर्वतरांगा

- i. 3 - जलमग्न पठार, 4 - सागरी गर्ता
5 - खंडान्त उतार, 6 - भूखंडमंच

- ii. सागरी डोह व सागरी गर्ता हे सखोल सागरी संशोधनासाठी उपयुक्त आहेत.
iii. भूखंडमंच हे सागरी सीमांचे संरक्षण व नौदलांच्या तळ उभारणीस योग्य आहेत.